

PAPER DETAILS

TITLE: AHMED HÂSİM, DİN DUYGUSU VE HUZURSUZ HAYALLER

AUTHORS: Ali BUDAK

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/55909>

AHMED HÂŞİM, DİN DUYGUSU VE HUZURSUZ HAYALLER

Ali BUDAK

Doç. Dr. Ali Budak, Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZET: Ahmed Hâşim, son dönem edebiyatımızda, sosyal meselelere hemen hiç ilgi duymamış şairlerimiz arasında, hatta bunların birinci sırasında sayılmaktadır. Gerçekten, Türk toplumunun çok çalkantılı ve bunalımlı bir döneminin tanığı olmasına rağmen, çevresinde olup bitenleri büyük bir kayıtsızlıkla izlemiş, üzerlerine neredeyse bir mısra bile kaleme almamıştır. Kendisine özgü bir hayal dünyası kurmuş ve sonuna kadar orada yaşamıştır. Hâşim, aynı şekilde, dine ve dînî konulara da mesafeli durmuştur. Makalemiz, Ahmed Hâşim’in, işte bu “küskün ve bir kenarda” duygu dünyasını anlamayı ve yorumlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Hâşim, din, şair, şiir

AHMED HAŞİM: THE EMOTION OF RELIGION AND UNREST DREAMS

ABSTRACT: Ahmed Haşim is one or even the first of our poets who is not involved in the social issues in our latest literature history. In fact, even though he was witness of a very volatile and unsteady period of our Turkish society, he observed the what is going on with silence and lukewarmness. Moreover he didn't write anything about them. He created a sui generis realm composed of dreams and imaginations for ever. Haşim, at the same time, was detached with the religion and religious matters. Our article aims to comprehend and interpret the his realm of the emotions as resembtful and fringy.

Key words: Ahmed Haşim, religion, poem, poetry

117

Giriş

Ahmed Hâşim, 1921 yılında Dergâh mecmuasında yayımladığı “Bir Günün Sonunda Arzu” adlı şiirinin fazla müphem ve muğlak bulunarak eleştirilmesi üzerine, aynı dergide “Şiirde Mânâ ve Vuzûh” adlı bir makale kaleme almıştı. Hâşim, daha sonra “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar” adıyla *Piyale*’nin mukaddimesi yaptığı bu önemli yazısında, şiirin bir hakikat habercisi olmadığı gibi, belagatli bir insan ya da bir kanun koyucusu da olmadığını belirtmiş; “Şairin lisanı nesir gibi anlaşılacak için değil, fakat duyulmak üzere vücûd bulmuş, mûsikî ile söz arasında, sözden ziyade mûsikîye yakın, mutavassıt bir lisandır” demişti.

Hâşim’e göre, şiirde her şeyden evvel ehemmiyetli olan, kelimenin mânâsı değil, cümledeki telaffuz kıymetiydi. Şiirde mevzu, şair için, ancak terennüm ve tahayyüle bir vesileydi. Aslolan ifade ve âhenk olduğuna göre, şiirde bazı kısımların şüphe ve müphemiyette kalması, bir hata ve kusur değil, bilakis, şiirin estetiği açısından mutlak bir gereklilikti. Esasen, en güzel şiirler, mânâlarını okuyucunun ruhundan alan şiirler idi.

Hâşim, şiire dair görüşlerini çarpıcı bir benzetmeyle sonlandırmıştı:

“Hâsılı şiir, resûllerin sözü gibi, muhtelif tefsîrâta (yorumlara) müsait bir vüs’at (genişlik) ve şümulü (kapsayıcılığı) hâiz olmalı. Bir şiirin mânâsı, diğer bir mânâ olmağa müsait oldukça, her okuyan, ona kendi hayatının da mânâsını izâfe eder (katar) ve bu sûretle şiir, şairlerle insanlar arasında müşterek bir teessür (içlenme) lisanı olmak pâyesini ihrâz edebilir (elde edebilir).”¹

Ahmed Hâşim’in eserlerini yayımladığı 1901-1923 yılları arasında Türk toplumu, yıpratıcı olaylar ve savaşlarla çok derin sarsıntılar yaşamıştır. O kadar ki, Osmanlı İmparatorluğu yıkılıp parçalanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti bu çöküntünün içinden adeta bir mucize gibi doğmuştur. Koca çınar, son anda bağrından bir filiz vermeyi başarmıştır.

¹ Ahmed Hâşim, *Piyale*, İst. , Dergâh, 1926. “Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar” için, ayrıca bkz; Cengizhan Yurdanur, *Türk Edebiyatına Analitik Bakış*, İst. , Reba, 2000, s. 335-338.

Hâşim, bir toplumun, adeta, ölümü ve dirimi bir arada yaşadığı bu süreçte, sanki içinde kendisi yaşamıyormuşçasına hiçbir tepki vermemiştir. Olup bitene dair ne bir mısra ne bir cümle yazmıştır.

Onun için varsa yoksa şiirdir. Daha doğrusu bir tek “var”ı vardır, o da “ömrünün bütün düsturu”² yaptığı şiiridir.

Kutsal Şiir, Şair Peygamber

Bu çerçevede, Hâşim’in “resûller sözü”ne yaklaştırarak şiiri olağanüstü bir şekilde kıymetlendirmesini anlamak mümkündür. Böyle olduğuna gönülden inandığı da muhakkaktır. Tabii, şiire böylesine bir kutsallık atfedilince şaire de peygamber demek gerekecektir. Nitekim, Hâşim, hemen sonraki cümlede; “şiir, şairlerle insanlar arasında müşterek bir teessür (içlenme) lisanı olmak pâyesini ihrâz edebilir (elde edebilir)”³ diyerek dolaylı, ama çok çarpıcı biçimde bunu da dile getirmiştir. Buradaki, “şairlerle insanlar arasında...” kategorizasyonunu, “peygamberlerle insanlar arasında...” diye okumak ve anlamak için, hiç de kâhin olmaya gerek yoktur. Hâşim, gayet açık bir biçimde, şairler, sıradan insanlar değildir düşüncesini epeyce ilerletmiş, savını, “şairler insan değildirler” noktasına doğru taşımıştır.

Ne var ki, kendisini peygamberliğe yakıştıran Hâşim’in pek dinle diyanetle ilgisi yok gibidir.⁴ En azından yakın arkadaş Abdülhâk Şinasi Hisar’ın tanıklığı bu yöndedir:

“Ahmed Hâşim’in, zamanın dînî itikadlarına ne iştirak, ne itiraz ettiği duyulmazdı. Fakat gördüğümüz ve duyduğumuz bazı manzaralar ve bazı tahassüslerinin hikâyesini söylerdi: Ne garip dünya, bir salhâne (mezbahaya) benzer. Havada, toprakta, sulara hemen bütün mahlûkât, birbirini yemekle meşguldürler. Dinin şefaatine inanan dindar insanlar da bu günahların hesabının sorulacağını akıllarından bile geçirmez. Onlar da havada toprakta ve sulara, ele geçirdikleri bütün bu zavallı mahlukları gece-gündüz, kemâl-i afiyet ve zevkle pişirip yemekte dirler.”⁵

Öyleyse Hâşim, niçin böyle bir çelişki içerisindeydi?

Daha Sembolistleri Tanımadan Önce

Hâşim, şiir hakkındaki bu görüşlerini oluştururken, şüphesiz, Fransa’dan, sembolistlerden ilham almıştır. Sembolizm, 1880’lerde rüya ve esrarı hayattan çıkaran pozitivizme, varlık ve tabiatı sadece “dış”ı gören natüralizme ve parnasizme tepki olarak doğmuş bir akımdır. Sembolistlere göre şiir, realite ile bütün bağların kesildiği noktada başlar ve sonsuzluğa doğru gelişir. Sembolistlere göre, görülen gerçeğin arkasında başka gerçeklikler bulunmaktadır. Ancak bu gerçekliklere ulaşmak o kadar kolay değildir, farklı ve sezgisel yaklaşımlar gerekmektedir. Sembolizmin dinle ilişkili bir geçmişi de vardır. Ortaçağ’da, sembollerin, ilahi prensiplerin dışavurumları olduğuna inanılmıştır. Daha sonraları kavram, Hristiyanlıktaki bu mânâsından soyutlanmış bazı şair ve yazarlar tarafından payen mitolojiye uygulanmış; tabiat, Tanrı’yı ifşa eden semboller bütünü olarak tanımlanmıştır. Ahmed Hâşim’in üstad olarak benimsediği Rémy de Gourmont ise, 1896’da muhtelif sembolizm tariflerini derlemiş, akımı; “edebiyatta ferdiyetçilik, sanatta hürriyet, yeni, yabancı ve tuhaf olan her şeye meyil, idealizmi, sosyal muhtevalı konuyu hor görme, natüralizme tepki ve serbest mısra” şeklinde ortaya koymuştur.⁶

² Abdülhak Şinasi Hisar, **Ahmet Hâşim, Şiiri ve Hayatı**, İst. , Hilmi Kitabevi, 1963, s. 84.

³ Hâşim, a.g.e, s.27

⁴ Millî konular gibi dînî konulara da kayıtsız kalmış olan Hâşim, ilk şiirleri arasında bulunan “Allahüekber”, “Perî-i Hürriyet” ve “Bayrak” adlı şiirlerini, sağlığında yayımlanmış kitaplarına almamıştır.

⁵ Hisar, **a.g.e.** , s. 167-168.

⁶ Emel Kefeli, **Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları**, İst. , Akademik Kitaplar, 2009, s. 57-58.

Gourmont'un yaptığı tanımın Ahmed Hâşim'i çok büyük ölçüde içine aldığı söylenebilir. Ama o, üstadının çizdiği sınırları, geçmişe doğru biraz daha genişletmiş, dahası, kavrama, belki hiç olmadığı kadar soyut ve dinsel bir derinlik kazandırmıştır.⁷

Niçin?

Dindar olmayan veya dindar görünmeyen bir kişinin, şiir söz konusu olunca dine bu kadar yaklaşması nedendir?

Acaba, şair, yaşadığı toplumda hak ettiği yeri bir türlü elde edememişliğine böyle mi itiraz etmektedir? Etkili bir çıkış yolu olarak da dîni duygulara mı sarılmaktadır?

Öyle ya, o, kendisini yalnızca şiirle var edebildiğine inanmıştır. Buna, başkalarına da inandırmak için şiire kutsallık kazandırmaya çalışması anlaşılmayacak bir şey değildir. Kutsal şiir, elbette şairini de kutsallaştıracaktır. Yani, burada Hâşim'in yaptığı; şiir vasıtasıyla dini yüceltmek değil, tam aksine din vasıtasıyla kendisini yüceltmek gibi görünmektedir.

Esasen, Hâşim'in kendisini yaşadığı çevreden dışlanmış görmesinin ta çocukluğuna giden ve daha sonra onu hiç bırakmayacak olan haklı gerekçeleri de bulunmaktadır. Bağdat'ta doğmuş, babasının memurlukla birçok yerlerde dolaşması yüzünden, uzun müddet, düzenli bir okul hayatı görememiştir.⁸ Daha sekiz yaşlarında iken, çok sevdiği annesini kaybetmiştir ki, bu ölüm, küçücük âleminin sırça sarayını tuzla buz etmiş ruhunda bir daha hiç kapanmayacak derin yaralar açmıştır. Sonrasında babası onu İstanbul'a getirecektir. Bir yıl Nümûne-i Terakkî okulunda, pek iyi bilmediği Türkçesini kuvvetlendirecek, ertesi yıl Galatasaray Sultânisi'ne girecek ve artık bütün öğrenimini bu okulda devam edecektir. Öksüzlüğü, yaşının küçüklüğü ve içine girdiği tamamıyla yabancı çevre, onu giderek yalnızlaştıracaktır. Yalnızlaştıkça içine kapanacak, içine kapandıkça çevresinden biraz daha kopacak, sonunda çareyi, Dicle kıyılarında annesiyle beraber dolaştığı mehtaplı ve yıldızlı gecelerin mutlu hatıralarına sığınmakta bulacaktır.

119

Hâşim'i şiirde sembolistlere ilk yaklaştıran sebep, herhalde, kendisini hızla etrafından koparan bu yaralı ruh hali olmalıdır. Sanki, kendiliğinden bir tercih kullanmak zorunda kalmıştır. Henüz on dört yaşlarında ve Galatasaray'da dördüncü sınıftadır. İlk zamanlar pek boş ve mânâsız bulduğu edebiyata, biraz biraz ilgi duymaya başlamıştır. Bunda da edebiyat öğretmeni Ahmet Hikmet (Müftüoğlu) tesirli olmuştur. Özellikle onun, şiirin mucizeviliğine dair görüşleri Hâşim'i büyülemiştir:

“Ahmed Hikmet'in edebiyat dersleri iddiâsızdı. Henüz bıyıkları terlememiş muhataplarına Türkçeyi doğru yazmayı öğretmekten daha yüksek bir gayesi yok gibiydi. Fakat üstadın asıl dersleri; basit üslup kaidelerini öğretirken gaye harici olarak söylediği sözlerin içinde gizliydi. O zaman kelimelerin arasından garip bir şafak sökerdi ve ruhlarımızı tatlı bir aydınlığa boğardı. Bu kıymetsiz satırlara, onun şu'lesinden uzak bir akis verebilmek ümidiyle, hatırımda kalan fikirlerinden birini buraya hürmetle naklediyorum.

⁷ Hâşim'in bu derinleşmesinde de Avrupaî fikirler etkili olmuş olabilir. XIX. Yüzyıl ortalarına doğru Aydınlanma Çağı'nın bilime yaptığı vurgunun yaygınlaşmasıyla Avrupa duygu dünyasında önemli sarsıntılar meydana gelmiştir. Özellikle din ve gelenek tartışılmaya başlanmış ve sonuçta onların yerini sanat veya edebiyat almıştır. Özellikle Romantikler, edebiyatı, değerlerin yaratıldığı bir ortam yapmış, sanatçıyı da peygamber mertebesine yükseltmişlerdir. “Kahraman tapımı” denilen bu anlayışın temsilcileri, topluma yol gösterici kişilerin, karmaşık bir dönemden geçmekte olan insanlığı selamete çıkaracağına inanmışlardır. Bu kapsamda bazı büyük romantik şairler ve sonraki Viktorya çağı şairleri, kendilerinin bu tür toplum kurtarıcısı peygamber-şair olduklarını öne sürmüşlerdir.

⁸ Hâşim'in babası Arif Hikmet Bey, Bağdat'ın etkili ve büyük ailelerinden Alûsîzâdelerdendir. Asım Bezirci'ye göre, Alûsîzâdeler (Alûsluoğulları) aslında Türktürler: “Moğul istilası üzerine bir ara Alûs adasına göçmüşler. Alûs adası Irak'ın kuzeyinde, Suriye yakınında bir yermiş. Alûsî adı oradan kalmış. .Aile sonradan Bağdat'a dönmüş. Aile büyüklerinden Mahmud Şehâbeddin bir din adamı imiş.” Bkz; Asım Bezirci, **Ahmet Hâşim, Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Seçme Şiirleri**, İst. İnkılap Kitabevi, 1986, s. 9.

Bir gün bize bilmem neden bahsederken, demişti ki; *‘fikrin şekilden evvel hazırlandığı hissini veren eserlerde şiir mucizesinin tekevvününe imkân yoktur. Âhenk ve kafiye’nin tesadüflerinden doğmayan fikirler san’ata mal edilemez’.*⁹

Hâşim, o kadar etkilenmiştir ki, teneffüste soluğu arkadaşı Abdülhak Şinasi Hisar’ın yanında almış, heyecanını sıcaklığına ona da aktarmıştır:

“...Bütün hayatında şimdiye kadar böyle mühim bir şey duymadığını söylüyordu. İşte bunu da bana derhal duyurmak için yanıma gelmişti. Hâşim bu hakikatin parlayan ışıkları arasında terliyor ve parılıyordu.”¹⁰

Hâşim, hocasının görüşlerinin kendisini böylesine çarpmasının sebebini; “Bu zâhiren basit fikir, bizde Tevfik Fikret, Fransa’da Sully Prudhomme nev’inden ahlâkî, içtimâî ve felsefî şairlerin, tadışdıkları koca kanatlara rağmen, bir türlü semaya doğru havalanamayışlarının sır ve hikmeti bana daha o zamandan izah etmiş oldu. Bu fikir, aynı zamanda bana san’at vadisinde tasallüften (öğünmekten) iğrenmeyi de öğretti.” cümleleriyle açıklamıştır.¹¹

Özel bir Mistisizm

Hâşim’in daha sembolistleri tanımadan evvel, şiirin ruhsal derinliğine ve gizmine yönelik bu kadar açık bir inanış ortaya koyması manidardır. Bir bakıma, bu hükümler, onun, “şiirin kaynağının idrak mıntıklarının haricinde, esrar ve meçhûlâtın geceleri içinde” aranması gerektiği görüşünün, çocukluğundan itibaren içinde oluşmaya başladığını göstermektedir.

120

Yani, Hâşim, şiirin bir “vahiy” gibi, adeta, şairinden ve düşüncelerinden bağımsız bir biçimde doğduğunu çok erken bir zamanda sezmiştir. Bu yaklaşım da aslında yalnız bir psikolojinin kendisine bir tür savunma mekanizması kurma biçimi olarak düşünülebilir. Hâşim’in öğünebileceği bir geçmişi, dayanabileceği bir çevresi, sergileyebileceği birikimleri ve hepsinden önemlisi güvenebileceği bir beni ve benliği yoktur. Öyleyse tesadüflere, olağanüstülükler, mucizelere çokça ihtiyacı var demektir. Bir vahiy gibi içe doğmuş şiir de, ne olağanüstü tahsilleri ne de kapalı kapıları açan çevreleri mecbur tutmaktadır. Böyle bir şiir anlayışının benimsenmesi ve şiirin bu şekilde kutsallaştırılması demek, çocuk Hâşim için, var olan bütün eksikliklerden ve kusurlardan bir anda kurtulmak demek olacaktır.

Ahmed Hâşim, önsezileriyle erken bir yaşta bulmuş ve bilinçsizce benimsemiş olduğu bu anlayışı, herhalde, sembolistleri keşfettikten sonra daha da kökleştirmiş ve derinleştirmiştir. Milliyetçilik fikirlerinin egemen olduğu dönem şartları da hareket alanını bir hayli daraltmıştır. Arap nitelemesinden çekindiği için devrin kimlik yapıcı mekânlarının başında yer alan Türk Ocağı’na ve çevresine girememiş, istediği gibi bir memuriyet de bulamamıştır.¹² Şiirden başka tutunabilecek bir dalı kalmamıştır. Ne yapacaksa, ancak şiiriyle yapacaktır. Onunla rahatlayabilecek, onun sayesinde istediği makama ulaşabilecek, onunla nefes alıp verebilecektir....Tabii, bu kadar bel bağlanmış olan şiirin bir ağırlığı olacaktır. Olmalıdır. Bu ağırlığı da şiire “resûller sözü”ne benzetilmek gibi, kamuda karşılığı olan bir özellik kazandıracaktır.

⁹ Ahmed Hâşim, “Ahmed Hikmet”, **Bize Göre**, Haz. Kemal Bek, İst. Bordo Siyah Klasik Yayınlar, 2006, s. 191-192.

¹⁰ Hisar, **a.g.e.**, s. 13.

¹¹ Ahmed Hâşim, **Bize Göre**, s. 192.

¹² Abdülhâk Şinasi Hisar’ın bir hatırası, Hâşim’in bu konumdan ne kadar üzüntü duyduğunu göstermektedir: “Bir gün kendisiyle birlikte Galatasaray Fransızca ve edebiyat hocası olan Mösyö Louis Francis ile görüşmüştük. Yakında bir roman yazarak Paris’te Renaudot edebiyat mükafatını kazanmış olan ve muharrir ismi Roland olan bu Fransız, Hâşim’in edebiyatına vukufuna hayran olduğunu söyleyerek, ona neden kendisine layık bir makam verilmediğini söylemişti. Onun bu fikri, Ahmed Hâşim’in gizli bir yarasını açmış oldu. O da bana gizlice şu itirafta bulundu:

-İşte ben de, senelerden beri bunu kendime soruyorum, dedi.

Başka arkadaşları memuriyet, rütbe, maaş, servet sahibi olmuşlardı. Kendisinin nesi vardı? Ancak şiiri.” Bkz, Hisar, **a.g.e.**, s. 83.

İşte şiir, Hâşim’de böyle böyle, adeta özel bir din haline gelmiştir.

Dindar olmayan Hâşim’in dinsel bir söylem geliştirmiş olmasının arka planında, böylesine örselenmiş ve sıkıştırılmış bir psikoloji yatmaktadır. Sonuçta, sahibine bir çıkış ve esenlik kapısı araladığı için de herhangi bir tutarsızlık içermemektedir. Kaldı ki, Hâşim, dînin, daha doğrusu din duygusunun hiçbir zaman uzağına düşebilmiş değildir. Mehmet Kaplan, onun sürekli hayal âlemlerine özlem duymasının da, bir tür dîni arayış olduğunu ileri sürmüştür:

“ (Yollar şiirindeki) hayal beldesinin mabetlerle ve ilâhelerle dolu olması mânâlıdır.¹³ Kanaatimize göre, bunlar Hâşim’in kaybettiği iki şeye karşı özlemini ifade ederler: Din ve annesi. Din, insandaki sonsuzluk iştîyakının bir ifadesidir. Bazı insanlar, dine karşı imanlarını kaybetse bile, onu doğuran sonsuzluk arzusunu yok edemezler. Dîni duygularını kaybetmiş olan Servet-i Fünûncular ondan boşalan yeri, bir hayal âlemine duydukları hasretle doldurmağa çalışmışlardır. Hâşim’de sonsuzluk özlemi belki kendisi de farkında olmadan yeni dîni bir âlem doğuruyor. Akşam karanlığında, annesiyle beraber dolaştığı Bağdat camileri burada hayali bir âlem şeklinde görünür. Din ile şairane hayaller arasında derin bir fark vardır: Dindar imanlıdır; dinin arzettiği hayallere inanır ve bu dünyada yaşadığı hayatı, dini görüşleriyle açıklayarak mânâlı bulur. Bundan dolayı dindar, ümitsiz ve bedbin değildir. Dinin yerini alan şairane hayallerde bu iman ve huzur yoktur. Çok güzel hayaller yaratan Hâşim, daima mustariptir. Zira tasavvur ettiği hayallerin bir hakikate tekabül ettiğinden emin değildir. *O Belde*’de kendi kendisine şöyle sorar:

O belde

Hangi bir kıt’a-i muhayyelde?

Hangi bir nehr-i dîr ile mahdûd?

Bir yalan yer midir, veya mevcûd,

Fakat bulunmayacak bir melâz-ı hulyâ mı?

Bilmem...Yalnız

Bildiğim sen ve ben ve mâî deniz

Ve bu akşam ki eyliyor tehzîz

Bende evtâr-ı hüsn-i ilhâmı,

Uzak

¹³ “Yollar” şiirinde sözü edilen bölüm şöyledir:

Kuruldu işte, mesâfât içinde, lâl-i mesâ
Bütün meâbid-i hiss ü meâbid-i hulyâ
Bütün meâbid-i meçhûle-i ümmîd-i beşer...
Gurûb içinde bu eşkâl-i bî-hudûd-i zeheb
Zücâc-ı san’at ü fikretle yükselirler hep;
Büyük denizlere benzer eteklerinde sükût,
Sükût-ı nâ-mütenâhî, sükût-ı nâ-mahdûd,
Sükût-ı afv ü emel...

(İşte mesafeler içinde, akşamın kızıllığı, bütün duygu, hulya ve insan ümidinin bilinmez mabetleri kuruldu. Bu sınırsız altın şekiller gurub içinde sanat ve fikir camlarıyla (sırçalarıyla) birlikte yükselirler. Eteklerinde sessizlik, sonsuz sessizlik, sınırsız sessizlik, af ve emel sessizliği büyük denizlere benzer...)

Ve mâî gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak,

Bu nefy ü hicre müebbed bu yerde mahkûmuz.¹⁴

Hakîkî ve gerçek bir dindarda ümitsiz mahkumiyet duygusu yoktur. *O Belde* veya *Yollar*, imanını kaybetmiş bir insanın sonsuzluk özleminin boşlukta asılı kalmasının, Tanrı'yı bulamamasının ifadesidir.”¹⁵

Bu durumda rahatlıkla şöyle bir görüşe ulaşılabilecektir. Hâşim belki Tanrı'yı bulamamıştır, ancak Tanrı'ya giden yolu bulmuş ve üzerinde sonuna kadar yürümüştür. Şiir görüşünü “vahiy” ve “resûl” göndermeleriyle pekiştirirken, dini, apaçık, sosyal hayatına yardımcı kılmaya çalışmıştır. Şiiri kutsallaştırırken, aslında şairi, kendisini kutsallaştırmak istemiştir. *O Belde* ve *Yollar*'da özgün hayal âlemleri kurarken ise, dolu dolu, dinin mavera ve cennet çağrışımlarına yaslanmıştır. Burada da, herhalde, hayallerin mukaddes değerlerle süslenmelerinden ve böylece, bir bakıma meşrulaştırılmalarından söz edilebilecektir. Kısacası, Hâşim, sembolizm yoluyla kendine göre ve özel bir mistisizm yaratmıştır.¹⁶ Kendisine empresyonist diyenlere şiddetle karşı çıkması ve sembolizmde ısrar etmesinin gerekçesi de bu karmaşık duygu dünyası olmalıdır.

KAYNAKÇA

Ahmed Hâşim, **Bize Göre**, Haz. Kemal Bek, İst. Bordo Siyah Klasik Yayınlar, 2006.

Ahmed Hâşim, **Piyale**, İst. , 1926.

Bezirci, Asım : **Ahmet Hâşim, Yaşamı, Kişiliği, Sanatı, Seçme Şiirleri**, İst. İnkılap Kitabevi, 1986.

Hisar, Abdülhak Şinasi : **Ahmed Hâşim, Şiiri ve Hayatı**, İst. , Hilmi Kitabevi, 1963.

Kaplan, Mehmet : **Şiir Tahlilleri**, İst. , Dergâh Yayınları 1975.

Kefeli, Emel : **Metinlerle Batı Edebiyatı Akımları**, İst. , Akademik Kitaplar, 2009.

Okay, M. Orhan : “Ahmed Hâşim”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 2, İst. , 1989, s. 88-89.

Özkırmı, Atilla : **Ahmet Hâşim Hayatı - Sanatı – Eserleri**, İst. , Cem Yayınevi, 1991.

Yurdanur, Cengizhan : **Türk Edebiyatına Analitik Bakış**, İst. , Reba, 2000.

¹⁴ “O Belde, hangi hayali bir kıtada? Hangi uzak bir nehirle sınırlanmış? Bir yalan yer midir, ya da mevcut? Ya da var olan, fakat asla bulunamayacak bir hülya ve hayaller sığınağı mı?

Bilmem...Yalnız bildiğim sen ve ben ve mavi deniz...Ve bendeki hüznün ve ilham tellerini titreten bu akşam...Uzak ve mavi gölgeli bir beldeden ayrı kalarak bu yerde bu sürgüne ve bu kopuşa ebediyyen mahkumuz.”

¹⁵ Mehmet Kaplan, **Şiir Tahlilleri**, İst. , Dergâh Yayınları 1975, s. 137-138.

¹⁶ M. Orhan Okay, “Ahmed Hâşim”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 2, İst. , 1989, s. 89.